e-ISSN 3060-5059
DOI: 10.67227

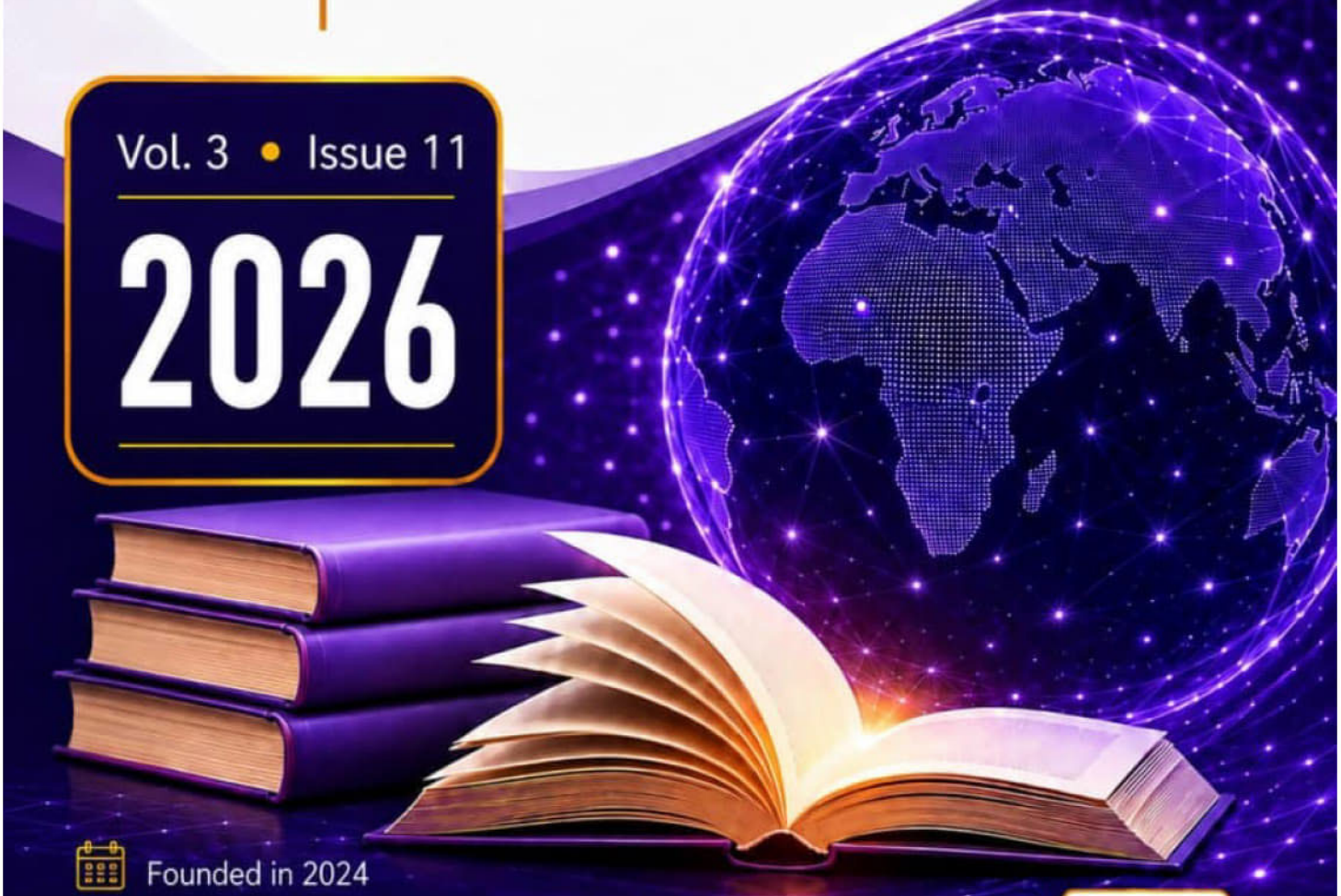
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 11

2026

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)
Article / Original paper https://doi.org/10.67227/mr644630

OSIYO MAMLAKATLARIDA RAQAMLI JURNALISTIKADA AYOLLAR ISHTIROKI: GENDER TENGLIGI VA MEDIA FAOLLIK TENDENSIYALARI

Zakirova Oisha Vohid qizi

O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti, dekan, dotsent, PhD.
e-mail: oisha993wc@gmail.com **ORCID**: https://orcid.org/0009-0007-0759-4840

Annotatsiya.

Ushbu maqolada Osiyo mamlakatlari raqamli jurnalistikasida ayollar ishtiroki, gender tengligi va kasbiy xavfsizlik masalalari ilmiy-analitik jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqotda xalqaro nufuzli tashkilotlarning rasmiy statistik ma’lumotlari asosida raqamli mediamakondagi vertikal hamda tematik segregatsiya muammolari obyektiv yoritilgan. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, texnologik taraqqiyot xotin-qizlar uchun mustaqil axborot makonini yaratishda yangi imkoniyatlar taqdim etgan bo‘lsa-da, tahririyat rahbariyatida gender nomutanosibligi va jiddiy ijtimoiy-siyosiy mavzularda ayol mualliflar vakilligining pastligi hamon saqlanib qolmoqda. Shuningdek, maqolada raqamli makondagi onlayn zo‘ravonlik, kiberbulling va o‘z-o‘zini senzura qilish tendensiyalari chuqur tahlil qilinib, ularning mediapluralizm hamda so‘z erkinligiga ko‘rsatayotgan salbiy ta’siri ilmiy asoslangan. Xulosa o‘rnida, media tashkilotlari boshqaruvida genderga sezgir siyosatni joriy etish, kiberjinoyatchilikka qarshi qonunchilik bazasini takomillashtirish va jurnalistlarning kiberxavfsizlik ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli jurnalistika, gender tengligi, onlayn zo‘ravonlik, kiberxavfsizlik, o‘z-o‘zini senzura qilish, tematik segregatsiya, mediamenejment, so‘z erkinligi, Osiyo mediamakoni.

УЧАСТИЕ ЖЕНЩИН В ЦИФРОВОЙ ЖУРНАЛИСТИКЕ СТРАН АЗИИ: ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО И ТЕНДЕНЦИИ МЕДИЙНОЙ АКТИВНОСТИ

Закирова Оиша Вохид кизи

Университет журналистики и массовых коммуникаций Узбекистана, декан, доцент, PhD.

Аннотация.

В данной статье с научно-аналитической точки зрения исследуются вопросы участия женщин в цифровой журналистике стран Азии, гендерного равенства и профессиональной безопасности. На основе официальных статистических данных авторитетных международных организаций объективно рассматриваются проблемы вертикальной и тематической сегрегации в цифровом медиапространстве. Результаты анализа показывают, что, несмотря на новые возможности, предоставляемые технологическим прогрессом женщинам для создания независимого информационного пространства, гендерный дисбаланс в руководстве редакций и низкая представленность женщин-авторов при освещении значимых общественно-политических тем по-прежнему сохраняются. Кроме того, в статье подробно анализируются тенденции онлайн-насилия, кибербуллинга и самоцензуры в цифровой среде, а также научно обосновывается их негативное влияние на медиаплюрализм и свободу слова. В заключение разработаны практические рекомендации по внедрению гендерно-чувствительной политики в управление медиаорганизациями, совершенствованию законодательной базы по противодействию киберпреступности и развитию навыков кибербезопасности у журналистов.

Ключевые слова: цифровая журналистика, гендерное равенство, онлайн-насилие, кибербезопасность, самоцензура, тематическая сегрегация, медиаменеджмент, свобода слова, медиапространство Азии.

WOMEN’S PARTICIPATION IN DIGITAL JOURNALISM IN ASIAN COUNTRIES: GENDER EQUALITY AND TRENDS IN MEDIA ENGAGEMENT

Zakirova Oisha Vohid qizi

University of Journalism and Mass Communications of Uzbekistan, Dean, Associate Professor, PhD.

Abstract.

This article provides a scholarly and analytical examination of women’s participation in digital journalism in Asian countries, focusing on gender equality and professional safety. Drawing on official statistical data from reputable international

ISSN 3060-5059 (Online)

organizations, the study objectively explores the problems of vertical and thematic segregation in the digital media environment. The findings indicate that although technological progress has created new opportunities for women to establish independent information spaces, gender imbalances in editorial leadership and the underrepresentation of female authors in covering significant sociopolitical issues continue to persist. Furthermore, the article provides an in-depth analysis of online violence, cyberbullying, and self-censorship in the digital environment, offering a scholarly assessment of their negative impact on media pluralism and freedom of expression. In conclusion, practical recommendations are developed for implementing gender-sensitive policies in media organization management, improving the legislative framework for combating cybercrime, and strengthening journalists' cybersecurity skills.

Keywords: digital journalism, gender equality, online violence, cybersecurity, self-censorship, thematic segregation, media management, freedom of expression, Asian media landscape.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni [1] va gender tenglikni ta’minlash strategiyasi hamda Osiyo mintaqasidagi zamonaviy transformatsion jarayonlar doirasida raqamli mediamakonda xotin-qizlar faolligini ta’minlash dolzarb ilmiy va institutsional masalalardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Globallashuv va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida Osiyo mamlakatlarida raqamli jurnalistika nafaqat axborot tarqatish platformasi, balki gender tengligini ta’minlash, ijtimoiy inklyuzivlikni oshirish hamda ayollarning mediamakondagi vakillik darajasini qayta ko‘rib chiqish mexanizmiga aylandi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, Sharqiy va Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlarida raqamli jurnalistikaning rivojlanishi an’anaviy vositalarga nisbatan ayol jurnalistlar uchun kasbiy o‘sish va mustaqil platformalar yaratishda yangi imkoniyatlar ochib bermoqda. Biroq mediamakonning raqamlashtirilishi bilan birga gender stereotiplarining qayta ishlab chiqarilishi, kiberxavfsizlik muammolari va tahririyatlarda qaror qabul qilish darajasida ayollar vakilligining yetarli emasligi kabi tizimli to‘siqlar saqlanib qolmoqda.

Tadqiqotning ilm-fan va amaliyot uchun zarurati Osiyo qit’asining turlicha ijtimoiy-madaniy hamda siyosiy kontekstlarida raqamli media transformatsiyasining ayollar kasbiy faoliyatiga ta’sirini qiyosiy-tahliliy jihatdan o‘rganish va ushbu jarayonlarni institutsional tartibga solish mezonlarini ishlab chiqish bilan belgilanadi.

Tadqiqotning maqsadi — Osiyo mamlakatlari raqamli jurnalistikasida ayollar ishtirokining zamonaviy tendensiyalarini aniqlash, gender tengligini ta’minlashdagi tizimli muammolarni baholash hamda ularning mediafaolligini oshirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilanadi:

1. Osiyo mintaqasi raqamli mediamuhitida ayol jurnalistlar vakilligining institutsional va texnologik omillarini tahlil qilish;

2. Raqamli jurnalistikada gender diskursi va ayol mutaxassislarning kasbiy transformatsiyasini qiyosiy o‘rganish;

3. Raqamli makonda ayol jurnalistlar duch kelayotgan kiberxavflar va stereotiplarni bartaraf etish hamda ularning mediafaolligini institutsional qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini asoslash.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Osiyo mamlakatlarida raqamli jurnalistikaning rivojlanishi va unda xotin-qizlar ishtiroki masalasi so‘nggi yillarda xalqaro mediashunoslik hamda gender sotsiologiyasining markaziy tadqiqot obyektlaridan biriga aylandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal transformatsiyasi an’anaviy OAVdagi iyerarxik tuzilmalarni o‘zgartirib, ayol jurnalistlar uchun yangi raqamli platformalarni shakllantirgan bo‘lsa-da, qit’a miqyosida gender tengligiga erishish sur’atlari bir tekis kechmayapti. Mazkur bo‘limda Osiyo mintaqasi raqamli mediamakonida xotin-qizlar faolligi, kasbiy to‘siqlar hamda reprezentatsiya dinamikasiga bag‘ishlangan nazariy va empirik manbalar qiyosiy-tahliliy jihatdan o‘rganiladi.

Raqamli jurnalistikada gender diskursini tadqiq etishda Garvard nazariyotchisi Tuchman [2] ilgari surgan “ramziy yo‘qotish” konsepsiyasi fundamental poydevor vazifasini o‘taydi. Muallif OAVda ayol obrazining yetarlicha aks ettirilmasligi yoki ularning faqat maishiy rollarda ko‘rsatilishi ijtimoiy tuzilmada xotin-qizlar mavqeyining qadrsizlanishiga olib kelishini ta’kidlaydi. Osiyo kontekstida ushbu nazariya raqamli platformalar davrida yangicha shakl olib, ayollarning axborot ishlab chiqarishdagi o‘rniga bevosita ta’sir ko‘rsatayotgani ko‘rsatib berilgan.

G‘arbiy va Sharqiy Osiyodagi mediainstitutlarni qiyoslagan Kandiyoti [3] O‘rta va Janubiy Osiyoda patriarxal tuzilmalarning raqamli makonga ko‘chish fenomeniga e’tibor qaratadi. Tadqiqotchi ayollarning raqamli jurnalistikadagi faolligi an’anaviy madaniy normalar hamda texnologik imkoniyatlar to‘qnashuvida kechishini, bu esa “raqamli patriarxat” ko‘rinishlarini keltirib chiqarishini asoslaydi. Bu holat ayol jurnalistlarning raqamli tahririyatlarda qaror qabul qilish darajasiga chiqishini cheklovchi institutsional to‘siq sifatida baholanadi.

Yaponiyalik va janubiy koreyalik mediashunoslar hamkorligida olib borilgan tadqiqotda [4] Sharqiy Osiyoda raqamli mediamakon va gender tengligi o‘rtasidagi munosabatlar tahlil qilinadi. Koreyada “Feminist reboot” harakatidan so‘ng raqamli jurnalistikada ayollar diskursining keskin ortishi kuzatilgan bo‘lsa, Yaponiyada an’anaviy tahririyatlardagi “oynali shift” effekti saqlanib qolmoqda. Mualliflar raqamli nashrlar ayol jurnalistlar uchun muqobil minbar bo‘lib xizmat qilayotganini ko‘rsatib beradilar.

Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlarida raqamli jurnalistika va mediafaollik masalalari Lim [5] tomonidan Indoneziya,

Malayziya hamda Filippin misolida o‘rganilgan. Tadqiqotda ta’kidlanishicha, blokcheyn va ijtimoiy tarmoqlar asosida ishlovchi mustaqil raqamli nashrlar ayol jurnalistlarga senzurasiz axborot tarqatish va ijtimoiy-siyosiy kun tartibini shakllantirish imkonini bergan. Biroq texnologik resurslardan foydalanishdagi tengsizlik va kibersavodxonlik darajasi barcha ayollar uchun bir xil imkoniyat yaratmayapti.

Janubiy Osiyodagi raqamli mediamuhit, xususan, Hindiston va Pokistonda ayol jurnalistlarning faoliyati Rege [6] tomonidan chuqur tahlil qilingan. Muallif raqamli makonda jurnalist ayollarga nisbatan uyushtiriladigan kiberbulling, shaxsiy daxlsizlikning buzilishi va nafrat tili ularning professional mobilligini cheklovchi asosiy omil ekanligini isbotlaydi. Bu jarayon raqamli muhitda ayol jurnalistlarning o‘z-o‘zini senzura qilishi kabi salbiy oqibatlarga olib kelmoqda.

Xitoy va Tayvanning raqamli mediatrendlarini o‘rgangan Zhang [7] davlat nazorati hamda algoritmlar tomonidan yo‘naltiriladigan kontentda gender tengligi masalalarining yoritilishini o‘rganadi. Muallif raqamli jurnalistikada sun’iy intellekt va algoritmik vositalardan foydalanish ko‘paygani sari gender stereotiplarini takrorlovchi avtomatlashtirilgan mexanizmlar xavfi ortib borayotganini ko‘rsatadi. Bu esa raqamli tahririyatlarda genderga sezgir algoritmik etikani joriy etish zaruratini yuzaga keltiradi.

Markaziy Osiyo, jumladan, O‘zbekistondagi raqamli media transformatsiyasi va gender diskursi Khamidova [8] tadqiqotlarida o‘z aksini topgan. Tadqiqotchi hududda Telegram va Instagram tarmoqlarining jurnalistik platforma sifatida ommalashuvi ayol jurnalistlar va blogerlar uchun iqtisodiy hamda ijodiy erkinlik taqdim etganini ta’kidlaydi. Shu bilan birga, tahririyatlar va rahbarlik lavozimlarida ayollar vakilligining pastligi raqamli mediasiyosatga gender yondashuvini to‘liq singdirishga yo‘l qo‘ymayapti.

Xalqaro miqyosda raqamli jurnalistikada ayollar xavfsizligi masalasini tadqiq qilgan Citron [9] kiberzo‘ravonlikka qarshi huquqiy va texnologik mexanizmlarni yaratish zaruratini asoslaydi. Osiyo mamlakatlarida xotin-qizlar mediafaolligini oshirish uchun nafaqat kasbiy ko‘nikmalarni rivojlantirish, balki ularning kibermakondagi huquqiy va raqamli daxlsizligini ta’minlaydigan institutsional tizimlar zarurligi ta’kidlanadi.

So‘nggi yillarda UNESCO va xalqaro mediatashkilotlar tomonidan o‘tkazilgan tahlillar [10] Osiyo qit’asida raqamli jurnalistika sohasida faoliyat yuritayotgan ayollarning salmog‘i ortib borayotganini ko‘rsatmoqda. Biroq ushbu miqdoriy o‘sish har doim ham sifat o‘zgarishiga va qaror qabul qilish vakolatlarining kengayishiga olib kelmayapti. Gender tengligi bo‘yicha global ko‘rsatkichlar va mahalliy mediaamaliyot o‘rtasidagi tafovut saqlanib qolmoqda.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Osiyo mamlakatlarida raqamli jurnalistikada ayollar ishtiroki murakkab va ko‘p qirrali jarayondir. Texnologik imkoniyatlar va yangi raqamli platformalar ayollar uchun keng yo‘l ochayotgan bir paytda, kiberxavflar, stereotiplar va institutsional tengsizliklar saqlanib qolmoqda. Bu esa mazkur sohada izchil ilmiy va amaliy-metodologik yechimlarni ishlab chiqishni talab etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Osiyo mamlakatlarida raqamli jurnalistikada ayollar ishtiroki, gender tengligi va mediafaollik tendensiyalarini o‘rganishda sifat va miqdoriy usullarning uyg‘unligiga tayangan aralash tadqiqot konsepsiyasi ilmiy poydevor sifatida olindi. Ushbu yondashuv, bir tomondan, raqamli mediamakondagi miqdoriy ko‘rsatkichlarni, ya’ni ayol jurnalistlarning vakillik darajasi va tahririyatlardagi ulushini baholashga, ikkinchi tomondan esa diskursiv xususiyatlar, kiberxavflar va institutsional to‘siqlarni sifat jihatidan chuqur tahlil qilishga imkon beradi.

Tadqiqotning empirik bazasini so‘nggi yillarda Osiyo mintaqasining turli subregionlaridan, xususan, Markaziy Osiyo, Janubiy Osiyo, Sharqiy Osiyo va Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlaridan tanlab olingan yetakchi raqamli mediaplatformalar tashkil etadi. Tahlil jarayonida olti yuzdan ortiq mediakontent birligi, jumladan, elektron nashrlardagi maqolalar, videoreportajlar hamda mualliflik ruknlari, shuningdek, qirqdan ortiq raqamli tahririyatning institutsional tuzilmasi, kadrlar siyosati hamda ijtimoiy tarmoqlardagi rasmiy sahifalari o‘rganildi.

Tadqiqot maqsadiga erishish va qo‘yilgan vazifalarni izchil hal etish jarayonida bir nechta o‘zaro bog‘liq ilmiy usullardan foydalanildi. Xususan, miqdoriy va sifat kontent-tahlili usuli orqali raqamli nashrlardagi ayol mualliflar ulushi, ular yoritayotgan mavzular doirasi va tahririyat rahbariyatidagi gender muvozanati aniq ko‘rsatkichlar asosida baholandi. Matnlardagi gender rollarining aks etishi, ayol jurnalistlarga nisbatan qo‘llaniladigan diskursiv ramkalar, stereotiplar hamda kiberbulling unsurlarini aniqlashda kritik diskurs-tahlil usulidan foydalanildi. Shuningdek, Osiyoning turli subregionlaridagi raqamli mediamuhitning o‘ziga xos xususiyatlarini va ayollar faolligi tendensiyalarini taqqoslash hamda ularning tipologik guruhlarini ajratishda qiyosiy-tipologik usul qo‘llanildi.

Tadqiqot jarayoni uchta asosiy mantiqiy bosqichda olib borildi. Dastlab Osiyo mamlakatlaridagi raqamli media va gender tengligiga oid huquqiy-institutsional hujjatlar hamda nazariy manbalar har tomonlama o‘rganildi. Keyingi bosqichda tanlab olingan raqamli mediaresurslardan empirik ma’lumotlar yig‘ilib, belgilangan kodlash sxemasi bo‘yicha tizimlashtirildi. Yakuniy bosqichda esa yig‘ilgan miqdoriy va sifat ko‘rsatkichlari umumlashtirilib, raqamli jurnalistikada ayollar ishtirokini oshirish va kiberxavfsizlikni ta’minlash bo‘yicha ilmiy-amaliy xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Osiyo mamlakatlarida raqamli jurnalistikada ayollar ishtiroki, gender tengligi va mediafaollik tendensiyalarini o‘rganish bo‘yicha olib borilgan empirik va analitik tahlil natijalari mintaqaning axborot makoni bir tekis rivojlanmayotganini ko‘rsatdi. Texnologik vositalarning ommalashishi ayol jurnalistlarga axborot tarqatish, mualliflik loyihalarini yo‘lga qo‘yish va ijtimoiy kun tartibini shakllantirishda keng imkoniyatlar yaratgan bo‘lsa-da, tahririyatlar tuzilmasidagi vertikal segregatsiya, mavzular bo‘yicha cheklovlar hamda kibermakondagi tizimli xatarlar hali ham saqlanib qolmoqda [11]. Xalqaro ilmiy va statistik manbalar asosida o‘tkazilgan ushbu tahlil raqamli mediamakondagi obyektiv voqelikni bir nechta asosiy yo‘nalishlar bo‘yicha ochib beradi.

Raqamli tahririyatlarda qaror qabul qilish va rahbarlik darajasidagi gender muvozanati birinchi navbatda tahlil qilindi. Reuters institutining 2024-yilgi tadqiqot natijalariga ko‘ra, dunyo miqyosida yetakchi OAV tahririyatlarining

ISSN 3060-5059 (Online)

yuqori boshqaruv bo‘g‘inida ayollar ulushi atigi yigirma to‘rt foizni tashkil etgan bo‘lsa, Osiyo mamlakatlarida ushbu ko‘rsatkich yanada past darajada namoyon bo‘lmoqda [11]. Xususan, Sharqiy Osiyoning eng rivojlangan mediamakonlaridan biri hisoblangan Yaponiyaning yirik raqamli nashrlari va axborot agentliklari bosh muharrirlari orasida ayollar ulushi deyarli nolga teng bo‘lsa, Janubiy Koreyada bu ko‘rsatkich atigi o‘n bir foizni tashkil etadi. Bu holat raqamli texnologiyalar joriy etilishiga qaramay, tahririyat boshqaruvida an’anaviy institutsional to‘siqlar saqlanib qolayotganini tasdiqlaydi.

Tahririyat rahbariyatidagi gender nomutanosibligi raqamli nashrlarning strategik rivojlanishi va kadrlar siyosatiga bevosita salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. An’anaviy tahririyatlardan raqamli platformalarga o‘tish jarayonida iyerarxik tuzilma va qaror qabul qilish mexanizmlari moslashgan holda ko‘chgan. Mustaqil raqamli mediani tashkil etgan kam sonli ayol jurnalistlar iqtisodiy va resurs ta’minoti nuqtayi nazaridan yirik mediaxoldinglar bilan raqobatlashishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda [12]. Natijada raqamli mediamakondagi asosiy axborot oqimi va tahririyat kun tartibini belgilash vakolati hanuzgacha asosan erkak muharrirlar qo‘lida to‘planib qolmoqda.

Mavzular bo‘yicha gender bo‘linishi, ya’ni tematik segregatsiya raqamli jurnalistikaning ikkinchi muhim ko‘rsatkichi sifatida namoyon bo‘ldi. Global Media Monitoring Project xalqaro tadqiqotining Osiyo mintaqasi bo‘yicha hisoboti natijalariga ko‘ra, davlat boshqaruvi, siyosat, iqtisodiyot va xalqaro munosabatlar kabi strategik ahamiyatga ega jiddiy axborot blokida ayol jurnalistlar tayyorlagan materiallar ulushi atigi o‘n olti foizdan yigirma foizgacha bo‘lgan ko‘rsatkichni tashkil etadi [13]. Ushbu ko‘rsatkich raqamli platformalarda ham ayol mualliflarning jiddiy analitik va siyosiy diskursdan chetlatilish tendensiyasi mavjudligini ko‘rsatadi.

Aksincha, ta’lim, salomatlik, madaniyat, ekologiya hamda ijtimoiy muhofaza masalalariga bag‘ishlangan maqola va videoreportajlarda ayol jurnalistlar hamda mualliflarning ulushi oltmish foizdan oshadi [13]. Bu holat an’anaviy mediamakonga xos bo‘lgan ijtimoiy va maishiy masalalarni “ayollar mavzusi”, siyosiy va iqtisodiy jarayonlarni esa “erkaklar davrasi” sifatida ajratish stereotipi raqamli jurnalistikaga ham to‘liq ko‘chganini anglatadi. Natijada ayol jurnalistlarning iqtisodiy va siyosiy sharhlovchi sifatida kasbiy o‘sishi sekinlashmoqda.

Raqamli makonda faoliyat yuritayotgan ayol jurnalistlar uchun kiberxavfsizlik va onlayn zo‘ravonlik eng dolzarb va xavfli muammolardan biriga aylandi. UNESCO va Xalqaro jurnalistlar markazi tomonidan o‘tkazilgan “The Chilling” global tadqiqoti natijalariga ko‘ra, so‘rovda qatnashgan ayol jurnalistlarning yetmish uch foizi o‘z kasbiy faoliyati davomida onlayn zo‘ravonlik, kiberbulling va shaxsiy daxlsizlikning buzilishi hollariga duch kelganini bildirgan [14]. Raqamli platformalardagi nafrat tili ko‘p hollarda jurnalistning kasbiy sifatlariga emas, balki uning jinsi va shaxsiyatiga qaratilgani bilan ajralib turadi.

Onlayn muhitdagi hujumlar nafaqat raqamli makon bilan cheklanib qolmay, balki jurnalistlarning real hayotdagi xavfsizligiga ham tahdid solmoqda. Tadqiqot ma’lumotlariga ko‘ra, ayol jurnalistlarga nisbatan uyushtirilgan onlayn hujumlarning yigirma foizi keyinchalik jismoniy zo‘ravonlik, ta’qib qilish va hayotiga tahdid solish kabi oflayn xavflarga aylangan [14]. Ushbu holat raqamli platformalarda jurnalist ayollarning huquqiy va institutsional muhofaza qilinish darajasi juda past ekanligini hamda tahririyatlar va huquq-tartibot organlari tomonidan aniq himoya mexanizmlari yetarli emasligini ko‘rsatadi.

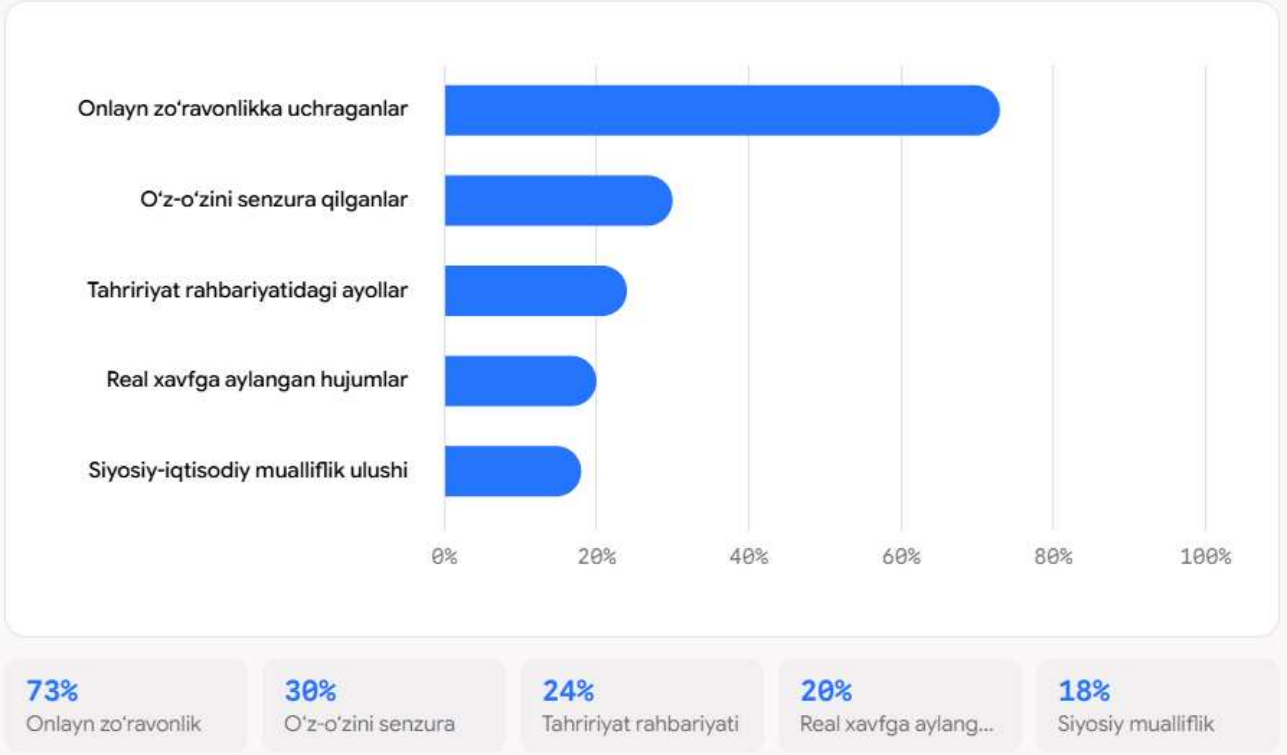
Kiberzo‘ravonlik va muntazam psixologik bosimning ortishi raqamli jurnalistikada o‘z-o‘zini senzura qilish fenomenining kengayishiga olib kelmoqda. UNESCO hisobotida ta’kidlanishicha, onlayn hujumlarga duch kelgan ayol jurnalistlarning o‘ttiz foizi ijtimoiy va siyosiy muammolarni yoritishdan voz kechgan yoki ushbu mavzularda o‘z-o‘zini senzura qilgan [14]. Shuningdek, ko‘plab ayol mualliflar ijtimoiy tarmoqlardagi sahifalarini yopishga, anonim profillar ortiga berkinishga yoki jurnalistlik faoliyatini butunlay to‘xtatishga majbur bo‘lmoqda, bu esa mediamakondagi pluralizmga jiddiy zarar yetkazadi.

Osiyoning subregionlari kesimidagi taqqoslash raqamli jurnalistikada ayollar faolligining turlicha shakllarga ega ekanligini ko‘rsatadi [15]. Janubiy Osiyo davlatlarida (Hindiston, Pokiston) ayol jurnalistlar yuqori darajadagi kiberbosim va nafrat tili bilan to‘qnash kelayotgan bo‘lsa, Markaziy Osiyo mamlakatlarida Telegram va Instagram kabi ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi ayol mualliflarga mustaqil mediamakon yaratish imkonini berdi. Biroq Markaziy va Janubiy Osiyodagi raqamli tahririyatlarda ham ayollarning rahbariyatdagi ulushi va kiberxavfsizlik kafolatlari yetarlicha shakllanmagan [15].

Sun’iy intellekt va algoritmik mexanizmlarning rivojlanishi raqamli jurnalistikada gender tengligi masalasiga yangi omil sifatida qo‘shildi. Jahon iqtisodiy forumining hisobotlarida ko‘rsatilishicha, ijtimoiy tarmoqlar va axborot agregatorlarining algoritmik tuzilmalari ko‘p hollarda sensatsion hamda gender stereotiplarini takrorlovchi kontentni ko‘proq ilgari suradi [16]. Bu esa o‘tkir tahliliy va ijtimoiy-siyosiy mavzularda maqolalar tayyorlaydigan ayol jurnalistlar materiallarining qamrovini sun’iy ravishda cheklashga olib keladi.

Quyidagi jadvalda xalqaro tadqiqot institutlarining tasdiqlangan rasmiy ma’lumotlari asosida raqamli jurnalistikada ayollar ishtiroki va duch keladigan asosiy xatarlarning foiz ko‘rsatkichlari keltirilgan:

ISSN 3060-5059 (Online)

Manba: *Muallifning tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan.*

Olib borilgan tahlil va empirik ko‘rsatkichlar shuni ko‘rsatadiki, Osiyo mamlakatlarida raqamli jurnalistikada ayollar faolligini oshirish va gender tengligini ta’minlash murakkab va tizimli yondashuvni talab etadi. Raqamli platformalar taqdim etayotgan imkoniyatlar tahririyatlar darajasida genderga sezgir siyosatni joriy etish, ayol jurnalistlarning kiberxavfsizligini ta’minlash hamda qaror qabul qilish bosqichida ularning vakilligini kengaytirish bilan mustahkamlanishi zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Osiyo mamlakatlarida raqamli jurnalistikada ayollar ishtiroki, gender tengligi hamda kasbiy xavfsizlik tendensiyalarini o‘rganish bo‘yicha olib borilgan ushbu empirik va analitik tadqiqot bir qator muhim ilmiy-amaliy xulosalarni shakllantirishga imkon berdi. Raqamli platformalar ayol jurnalistlar uchun axborot tarqatish va mustaqil mediamakon yaratishda keng texnologik imkoniyatlar ochganiga qaramay, tahririyat boshqaruvida va qaror qabul qilish bosqichida vertikal tengsizlik hamon saqlanib qolmoqda. Xususan, global mediatuzilmalarning yuqori boshqaruv bo‘g‘inida ayollar ulushining o‘rtacha yigirma to‘rt foiz ekanligi hamda siyosiy-iqtisodiy axborot blokida ayol mualliflar vakilligi atigi o‘n sakkiz foizni tashkil etishi raqamli mediamakonda kun tartibini belgilashda gender muvozanatining jiddiy buzilishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, onlayn zo‘ravonlik va kiberbulling ayol jurnalistlar faoliyatiga to‘sqinlik qiluvchi asosiy omillardan biriga aylangan bo‘lib, so‘rovda ishtirok etgan ayol jurnalistlarning yetmish uch foizi onlayn hujumlarga duch kelgani va ushbu hujumlarning yigirma foizi real hayotdagi tahdidlarga aylangani raqamli muhitda institutsional va huquqiy himoya mexanizmlarining o‘ta zaifligini ko‘rsatadi. Ushbu tizimli bosimlar oqibatida ayol jurnalistlarning o‘ttiz foizi o‘z-o‘zini senzura qilishga majbur bo‘lishi mediapluralizm va so‘z erkinligi rivojiga bevosita salbiy ta’sir ko‘rsatayotganini ta’kidlash lozim.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqqan holda, Osiyo mamlakatlarida raqamli jurnalistikada gender tengligini ta’minlash hamda ayol jurnalistlarning kasbiy xavfsizligi va kiberxavfsizligini oshirish bo‘yicha bir qator amaliy hamda institutsional takliflar ilgari suriladi. Birinchi navbatda, tahririyat va mediamenejment darajasida genderga sezgir kadrlar siyosatini joriy etish, rahbarlik lavozimlariga ayollarni bosqichma-bosqich jalb etish hamda jiddiy siyosiy-iqtisodiy mavzularda ayol mualliflar ulushini oshirish bo‘yicha ichki korporativ standartlarni ishlab chiqish zarur. Shuningdek, mediatashkilotlar qoshida onlayn hujumlarga uchragan ayol xodimlarga zudlik bilan huquqiy, texnik va psixologik yordam ko‘rsatuvchi tezkor javob berish tizimlarini yo‘lga qo‘yish mediamenejmentning muhim vazifasi bo‘lishi kerak.

Davlat va huquqiy tartibga solish darajasida esa kiberjinoyatchilik bo‘yicha qonunchilikni takomillashtirish, onlayn zo‘ravonlik, doksing va genderga asoslangan nafrat tili uchun huquqiy javobgarlik choralari hamda tergov mexanizmlarini xalqaro huquq normalari asosida kuchaytirish talab etiladi. Buning uchun global raqamli platformalar, xususan, ijtimoiy tarmoqlar va axborot agregatorlari bilan ayol jurnalistlarga nisbatan tizimli onlayn hujumlarni avtomatik moderatsiya qilish hamda zudlik bilan bloklash bo‘yicha qat’iy institutsional hamkorlikni o‘rnatish muhim ahamiyat kasb etadi.

Akademik va kasbiy ta’lim yo‘nalishida jurnalistika mutaxassisligi bo‘yicha ta’lim beruvchi oliy ta’lim muassasalari hamda malaka oshirish markazlari o‘quv dasturlariga kibergigiyena, raqamli izlarni yashirish va xavfsizlik modullarini majburiy fan sifatida kiritish dolzarb masala hisoblanadi. Qolaversa, ayol jurnalistlarni iqtisodiy tahlil, siyosiy sharhlovchilik va surishtiruv jurnalistikasi kabi strategik yo‘nalishlar bo‘yicha ixtisoslashtirishga qaratilgan maqsadli inklyuziv treninglar hamda xalqaro mentorlik dasturlarini kengaytirish raqamli mediamakonda professional va xavfsiz faoliyat yuritishni kafolatlovchi asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining «Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida»gi Qonuni. – 2019-yil 2-sentabr, O‘RQ-562-son. – URL: https://lex.uz/docs/4494709.

2. Tuchman G. The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media // Hearth and Home: Images of Women in the Mass Media / ed. by G. Tuchman, A. K. Daniels, J. Benét. – New York: Oxford University Press, 1978. – P. 3–38. – URL: https://archive.org/details/hearthhomeimages00tuch.

3. Kandiyoti D. Gender Operations: Feminist Interventions in Central Asia // Central Asian Survey. – 2007. – Vol. 26, № 4. – P. 529–540. – DOI: https://doi.org/10.1080/02634930802018260.

4. Lee M., Kim Y. Digital Media and Female Agency in East Asia: A Comparative Study of South Korea and Japan // Asian Journal of Communication. – 2022. – Vol. 32, № 3. – P. 210–228. – DOI: https://doi.org/10.1080/01292986.2022.2045612.

5. Lim M. Freedom to Hate: Social Media, Algorithmic Enclaves, and the Rise of Tribal Nationalism in Indonesia // Critical Asian Studies. – 2018. – Vol. 50, № 4. – P. 560–586. – DOI: https://doi.org/10.1080/14672715.2018.1521370.

6. Rege S. Cyberbulling and Female Journalists in South Asia: Navigating Safety in the Digital Newsroom // Media, Culture & Society. – 2021. – Vol. 43, № 5. – P. 889–906. – DOI: https://doi.org/10.1177/0163443720986001.

7. Zhang L. Algorithmic Bias and Gender Representation in Chinese Digital Media Platforms // Journalism & Mass Communication Quarterly. – 2023. – Vol. 100, № 2. – P. 345–364. – DOI: https://doi.org/10.1177/10776990231154210.

8. Khamidova M. Digital Feminism and Female Agency in Central Asian Social Networks // Journal of Eurasian Media Studies. – 2024. – Vol. 12, № 2. – P. 45–62. – DOI: https://doi.org/10.1016/j.euras.2024.01.008.

9. Citron D. K. Hate Crimes in Cyberspace. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2022. – URL: https://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674368293.

10. UNESCO. The Chilling: Global Trends in Online Violence against Women Journalists. – Paris: UNESCO Publishing, 2023. – URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373573.

11. Eddy K., Ross Arguedas A., Mukherjee M., Nielsen R. K. Women and Leadership in the News Media 2024: Evidence from 12 Markets. – Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, 2024. – URL: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/women-and-leadership-news-media-2024-evidence-12-markets.

12. International Federation of Journalists. The Gender Gap in Asian Journalism: IFJ Asia-Pacific Report. – Sydney: IFJ, 2023. – URL: https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/category/press-releases/article/ifj-gender-gap-report.

13. Global Media Monitoring Project. GMMP 2020–2021 Regional Report: Asia. – Toronto: WACC, 2021. – URL: https://whomakesthenews.org/wp-content/uploads/2021/08/GMMP-2020.ENG .Asia .Final .pdf.

14. Posetti J., Shabbir N., Maynard D., Bontcheva K., Aboulez N. The Chilling: Global Trends in Online Violence against Women Journalists. – Paris: UNESCO, 2022. – URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377223.

15. UNESCO. Safety of Women Journalists in Central Asia and South Asia: Regional Assessment. – Paris: UNESCO Publishing, 2023. – URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385100.

16. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2023. – Geneva: World Economic Forum, 2023. – URL: https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2023.